

UTDRAG FRA DEN LEKSIKRYPTISKE ENCYKLOPEDI

HAL 9000. Kunstig intelligens i romanen *2001: A Space Odyssey* av Arthur C. Clarke. Ifølge Daniel Dennett (1997) er HAL 9000 moralsk ansvarlig for sine mord, på tross av at dataprogrammer tradisjonelt sett har vært fritatt for alt moralsk ansvar.

Hallusinasjonsargumentet. Argumentet gjør bruk av et generelt problem for persepsjonsteorier – muligheten for sansebedrag som bl.a. hallusinasjoner – til å underbygge sansedata-teoriens (SDT) mest sentrale påstand. Denne er at vi ved sansning er i direkte kontakt med et mentalt objekt og kun, avhengig av spesifikk teori, i indirekte kontakt med den ytre verden.

Ved en hallusinasjon har subjektet, S, en opplevelse som er subjektivt helt lik sannferdig persepsjon, men hvor det ikke finnes et eksternt objekt med egenskaper som korresponderer til S' sanseopplevelse. S er dermed ikke i direkte kontakt med et vanlig, eksternt objekt. Men både hallusinasjoner og sannferdige persepsjoner – der man sanser noe som faktisk er der – har, for S, samme fenomenale karakter. For eksempel kan synsopplevelsen av en rød bok føles helt lik enten den er der eller ei. Men siden de har samme fenomenale karakter er de subjektivt uadskillelige, og S vet ikke nødvendigvis hvorvidt hun hallusinerer eller persiperer et eksternt objekt.

SDT tar her i bruk et veletablert prinsipp om at likt skal forklares likt og sier at siden hallusinasjoner og sannferdige persepsjoner oppleves på samme måte, må de også forklares likt i mangel av andre grunner til å gi ulike forklaringer. Sansedata-teoretikere ønsker altså å bruke samme forklaringsmodell for fenomenalt like sanseopplevelser. Men dette gir opphav til flere kontraintuitive påstander, ettersom SDT videre mener at man er i direkte kontakt med et *sansedatum* ved en hallusinasjon.

Tankegangen er som følger: Hvis S' sanseopplevelse ikke kommer av et eksternt objekt, må det være noe annet som avstedkommer det. SDT kaller dette *noe* for et sansedatum. Disse er de mentale objekter vi er i direkte kontakt med når vi sanser, med egenskaper som for eksempel rødhet og hardhet, som i tilfellet med boken, og som ikke kan eksistere uavhengig av et subjekts sinn. Gitt eksistensen av sansedata, at vi ved hallusinasjon ikke er i direkte kontakt med eksterne objekter, og at hallusinasjoner og sannferdig persepsjon skal forklares likt, får vi dermed to konklusjoner. På den ene siden kan vi konkludere med at vi ved sannferdig persepsjon heller ikke er i direkte kontakt med eksterne objekter, siden vi ved en hallusinasjon ikke er det. Og på den andre siden kan vi konkludere med at vi også ved sannferdig persepsjon er i direkte kontakt med et sansedatum, som SDT antar at vi er ved direkte kontakt med en hallusinasjon. M.E.B.S.

Hempel, Carl (1905–1997). Tysk vitenskapsfilosof med svært stor innflytelse på strømmingen logisk empirisme. Ga viktige bidrag til forståelsen av induksjon og forklaring. Hempel er særlig kjent for det såkalte ravneparadokset og den deduktivt-nomologiske modellen av vitenskapelig forklaring.